

Св. Иван (Йоан) Рилски

(около 876 – 946)

1140 години от рождението му и 1070 години от смъртта му, Духовник, основоположник на българското отшелничество, ярък представител на монашеското движение в България, патрон и основател на Рилския манастир, покровител на българския народ. Първият канонизиран български светец.

те манастири, които по това време са огнища на културата. Изучава богослужебните книги и получава духовнически сан. Отдавайки се изцяло на духовно съзерцание, той търси все по-голямо усамотение и се насочва към недостъпната и безлюдна Рила. Там прекарва дванайсет години в една пещера, там обучава своите ученици, там и умира. Според преданията извършва множество чудеса, помага на хора в нужда, изцелява от тежки болести. Славата му се разнася надалеч и затова – както се споменава в житиетата – дори българският цар Петър изявява желание да се срещне със светеца. Изпраща му чаша със злато, което обаче отшелникът отказва да приеме. Около него постепенно се образува монашеско братство и явно още тогава се поставя началото на Рилския манастир.

След смъртта си Иван Рилски е погребан близо до основаната от него Рилска обител, по-късно мощите му са пренесени в Средец (днешна София). Предполага се, че тогава е бил канонизиран за светец. През 1195 г. мощите са пренесени в Търново, където остават до 1469 г., когато са върнати във възстановения Рилски манастир. ◆

Иван Рилски е светец, на когото са посветени най-голям брой писмени документи. До нас са достигнали над десет негови жития, като с течение на времето фактите са се смесили с различни предания и така действителният образ се е слял с легендарния. Важно място сред писмените извори заема житието, написано от Патриарх Евтимий в Търново през XIV век. То е продължено един век по-късно от Владислав Граматик с обширно описание на тържественото пренасяне на мощите на свете-

ца от Търново в Рилския манастир.

От многобройните разкази и подробности не е лесно да се установи действителният жизнен път на светеца. Предполага се, че е роден в с. Скрино, Кюстендилско. Живял е в изключително важен период – след покръстването, в годините на възход на българската държава и култура. Още от неговите детски години му се приписват чудотворни дела. Явно родителите му не са били богати, затова е бил принуден да стане пастир. Когато е на 25 години, той напуска бащиния дом, замонашва се и обикаля близки-

Райна Княгиня – Райна Попгеоргиева Футекова

*Щете ме колете, щете ме бесете,
викна Райна Попгеоргиева,
Аз уших байрака, аз му турих знака
„смърт или свобода“!
Аз уших байрака, аз му турих знака
аз съм Райна Попгеоргиева!*

народна песен

Родена е в Панагюрище и още като ученичка се изявява като умна, независима, непослушна. Тя е само на 20 години, учителка в девическото училище, когато Георги Бенковски ѝ предлага да изведе зна-

(1856 – 1917)

160 години от рождението ѝ. Учителка, революционерка, героиня на Априлското въстание, ушила главното въстаническо знаме на Панагюрския революционен окръг.

мето на Априлското въстание. Най-вероятно панагюрската учителка става революционерка от любов към Бенковски. На втория ден от въста-

нието на кон, редом с него, тя преминава през целия град и развявайки знамето оповестяват края на петвековното робство...

Въстанието е потушено, а Райна – след унижително разкарване с вързани ръце, полугола, изнемошляла, замеряна с камъни и тухли – е хвърлена в пловдивската тъмница и подложена на тежки изтезания в затворническия ад. Там тя е жестоко бита и изнасилвана, разболява се и едва не умира. Но отхвърля предложението на един богат турчин, който ѝ предлага да се омъжи за него и да смени вярата си, за да я спаси. Запазва гордия си и независим дух, заради който известният английски журналист Макгахан я сравнява с Жана д'Арк. След намесата на европейски дипломати е освободена и с помощта на вицеконсула на Русия в Пловдив Найден Геров е изпратена в Москва, където се лекува, учи три години медицина и впоследствие става първата дипломирана акушерка в България. С нейно съдействие Московският славянски комитет поема грижата за

трийсетина момичета сираци. В Русия тя пише своята автобиография, която излиза на български едва през 1935 г. Завръща се в родното Панагюрище през 1879 г., три години по-късно се омъжва за Васил Дипчев, който е кмет на града. По-късно се преместват в София. Имат петима сина, единият умира като малък, всички останали завършват военни училища и проявяват през живота си изключителна храброст и патриотизъм.

В действителност, обаче, животът на Райна след завръщането ѝ в България е тъжен и е много далеч от идилгията. Трагичната ѝ, по-скоро жестока съдба продължава още със завръщането в родния град, когато съгражданите ѝ я приемат като омърсена жена, която лекомислено се е забъркала в революцията заедно с мъжете. За времето си вече стара мома, тя попада в ръцете на съпруг – грубиян, който я малтретира. През 1898 г. остава вдовица с пет малки деца и едно осиновено момиченце. В София като акушерка едва успява да си намери работа – приемат я в Майчин

дом в с. Орландовци. Живее в мизерия, със сетни сили успява да изхрани децата си. Здравето ѝ е разклатено още от зверствата в турския зандан, разболява се от костна туберкулоза, накрая изгубва ума си – полудява. Не е по-лека и съдбата на синовете ѝ, чийто живот – като на царски офицери – съспива по-късно комунистическата власт.

При всички случаи Райна Княгиня остава за нас легенда, икона на Априлската епопея. Днес родната ѝ къща в Панагюрище е паметник на културата с национално значение. Отворена е като музей от 1950 г. Сред неговите ценни реликви е и знамето на панагюрските въстаници, което Райна възпроизвежда през 1901 г. послучай първото официално честване на Априлското въстание (първоначалното знаме вероятно изгаря в хасковския конак по време на Руско-турската война през 1877/78 г.). В двора на къщата-музей стои мраморна скулптура на Знаменоската, под която се съхраняват нейните тленни останки. ♦

Кръстьо Сарафов

(1876 – 1952)

140 години от рождението му. Театрален актьор, един от колосите на българския драматичен театър.

като любител-актьор още през 1891 г. Баща му – строг учител – не проявява разбиране към влечението на сина си и не желае той да стане „карагозчия“, т.е. артист. Затова, за да го откаже, го праща през 1892 г. да учи в българската гимназия в Одрин. Година по-късно К.Сарафов продължава гимназиалното си образование в София. Тук се явява на конкурс и печели една от четирите обявени от Министерство на просвещението стипендии по драматично изкуство. Заминава за Русия, където завършва Императорската драматична школа в Петербург. Завръща

се в България със званието „свободен артист“. Дебютира през 1899 г. в театралната трупа „Сълза и смях“, основоположник на Народния театър, на чиято сцена по-късно почти непрекъснато играе. Гостува като режисьор и актьор в редица извънстолични театри и читалищни драматични трупи, което допринася за широката му популярност.

Кръстьо Сарафов създава на сцената множество блестящи образи, отличаващи се със своята правдивост и естественост. У него се проявяват с равна сила комичният и драматичният елемент. Изиграва повече от 200 главни роли, наситени с дълбок психологизъм и емоционалност, представляващи връх в сценичното майсторство.

От 1951 г. Висшето театрално училище (днес Национална академия за театрално и филмово изкуство) в София носи неговото име. ♦

Роден е в с. Либахово (днес Илинден, Гоцеделчевско) в многодетно семейство. От малък, когато вече живеят в софийския квартал Ючбунар, той много често посещава местния театър „Зора“, където и за пръв път се появява на сцената